

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

УДК 378.014.53:789

DOI <https://doi.org/10.32782/pcsd-2023-2-8>

Михайло ДЕМЯНЧУК

доктор педагогічних наук, професор кафедри медико-профілактичних дисциплін та лабораторної діагностики, Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, вул. М. Карнаухова, 53, м. Рівне, Україна, 33014

ORCID: 0000-0001-8729-5144

Людмила АРТЕМЕНКО

кандидат філологічних наук, професор кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін, Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, вул. М. Карнаухова, 53, м. Рівне, Україна, 33014

ORCID: 0000-0001-6653-3043

Ірина БОДНАРУК

кандидат педагогічних наук, м. Тернопіль, Україна

ORCID: 0000-0001-7349-5030

Бібліографічний опис статті: Демянчук, М., Артеменко, Л., Боднарук, І. (2023). Інтернаціоналізація системи вищої освіти України в умовах конструювання світового освітнього простору: проблеми і перспективи. *Проблеми хімії та сталого розвитку*, 2, 56–62, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2023-2-8>

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КОНСТРУЮВАННЯ СВІТОВОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Глобалізація світового ринку праці, зростання міграційних процесів, демографічні зміни, масове поширення електронних комунікацій на планеті призвели до інтернаціоналізації освіти. Іншими словами, глобалізаційні процеси сприяли стрімкому розвитку міжнародної освіти, а університети світу стали головними агентами і основними майданчиками формування мультикультурного освітнього простору. Нині однією з найважливіших ключових характеристик ЗВО світового рівня, що відображають його успішність на світовому ринку освітніх послуг, є наявність критичної маси (значної частки) іноземних студентів і аспірантів.

Інтернаціоналізація освіти передбачає використання певних форм взаємного співробітництва, до низки яких дослідник відносить: індивідуальну мобільність, мобільність студентів або професорсько-викладацького складу в освітніх цілях; мобільність освітніх програм та інституційну мобільність; забезпечення реалізації міжнародних стандартів освітніх програм; інтеграцію в навчальні програми міжнародного виміру та освітніх стандартів; інституційне партнерство; створення стратегічних освітніх альянсів.

Інтернаціоналізація освіти у ЗВО України сприяє досягненню низки й інших цілей, серед яких: диверсифікація і зростання фінансових надходжень через залучення іноземних студентів на платне навчання; розширення навчальних планів і навчання своїх студентів в зарубіжних ЗВО-партнерах; розширення регіональної мережі ЗВО для ефективного використання своїх ресурсів; підвищення якості освіти та досліджень на основі участі студентів і викладачів у міжнародному процесі обміну знаннями тощо. До числа основних причин, що гальмують розвиток експорту українських освітніх послуг, віднесено: недружню візову політику, міграційне та трудове законодавство для іноземних громадян; слабку поінформованість про українську систему освіти за кордоном; проблеми з визнанням українських дипломів; слабкі показники українських ЗВО в світових рейтингах. Для формування позитивного іміджу української вищої освіти у свідомості іноземних студентів важливим фактором є державна міграційна політика. У більшості розвинених країн іноземні студенти мають право працювати під час навчання, тим самим приймаючи країни стимулюють приплив не «золотої молоді», але високоінтелектуальної молоді, яка орієнтована на часткову зайнятість під час навчання.

Ключові слова: вища освіта, світовий простір вищої освіти, міжкультурна взаємодія, адаптація, студенти.

Mykhailo DEMIANCHUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Medical Prevention Disciplines and Laboratory Diagnostics, Municipal Institution of Higher Education «Rivne Medical Academy» of the Rivne Regional Council, M. Karnaukhov str., 53, Ukraine, Rivne, 33014

ORCID: 0000-0001-8729-5144

Liudmyla ARTEMENKO

Candidate of Philological Sciences, Professor of the Social Sciences and Humanities Department, Lecturer in Ukrainian Language and Literature at the Public Higher Educational Institution “Rivne Medical Academy” of the Rivne Regional Council, M. Karnaukhov str., 53, Ukraine, Rivne, 33014

ORCID: 0000-0001-6653-3043

Iryna BODNARUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Ternopil, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7349-5030

To cite this article: Demianchuk, M., Artemenko, L., Bodnaruk, I. (2023). Internatsionalizatsiia systemy vyshchoi osvity Ukrainy v umovakh konstruiuvannya svitovoho osvitnoho prostoru: problemy i perspektyvy [Internationalization of the higher education system of Ukraine in the conditions of construction of the world educational space: problems and prospects]. *Problemy khimii ta staloho rozvytku – Problems of chemistry and sustainable development*, 2, 56–62, doi: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2023-2-8>

INTERNATIONALIZATION OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF CONSTRUCTING THE GLOBAL EDUCATIONAL SPACE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

The globalization of the world labor market, the growth of migration processes, demographic changes, and the mass spread of electronic communications on the planet have led to the internationalization of education. In other words, globalization processes contributed to the rapid development of international education, and the universities of the world became the main agents and main platforms for the formation of a multicultural educational space. Currently, one of the most important key characteristics of world-class higher education institutions, reflecting its success in the world market of educational services, is the presence of a critical mass (significant share) of foreign students and graduate students.

Internationalization of education involves the use of certain forms of mutual cooperation, among which the researcher includes: individual mobility, mobility of students or teaching staff for educational purposes; mobility of educational programs and institutional mobility; ensuring the implementation of international standards of educational programs; integration into educational programs of an international dimension and educational standards; institutional partnership; creation of strategic educational alliances. The internationalization of education in higher education institutions of Ukraine contributes to the achievement of a number of other goals, including: diversification and growth of financial income through the attraction of foreign students for paid studies; expansion of curricula and training of its students in foreign higher education institutions-partners; expansion of the regional network of higher education institutions for effective use of their resources; improving the quality of education and research based on the participation of students and teachers in the international process of knowledge exchange, etc. Among the main reasons inhibiting the development of the export of Ukrainian educational services are: unfriendly visa policy, migration and labor legislation for foreign citizens; weak awareness of the Ukrainian education system abroad; problems with the recognition of Ukrainian diplomas; weak indicators of Ukrainian institutions of higher education in world rankings. For the formation of a positive image of Ukrainian higher education in the minds of foreign students, an important factor is the state migration policy. In most developed countries, foreign students have the right to work during their studies, thereby the host countries stimulate the influx of not "golden youth", but highly intelligent youth, who are oriented to part-time employment during their studies.

Key words: higher education, world space of higher education, intercultural interaction, adaptation, students.

Актуальність проблеми. Популяризація і масовість вищої освіти в світі нині спрямовані на вирішення актуальних проблем, пов'язаних з необхідністю оперативної підготовки кваліфікованих фахівців у відповідних галузях еконо-

міки. Доступність вищої освіти призводить до двох основних взаємопов'язаних тенденцій – диверсифікації (англ. Diversity) і гетерогенізації (англ. Heterogenization) контингенту студентів і викладачів, тобто росту різноманітності (за

статтю, соціальним походженням, міграційним статусом, віком тощо) контингенту у ЗВО (Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету, с. 45). Між наведеними поняттями існує невелике термінологічне розходження, згідно з яким диверсифікація виступає в якості мети, яку ставлять інститути і структури для формування більш різноманітного складу студентів, а гетерогенізація, в першу чергу, є емпіричним поняттям для опису структури населення.

Сьогодні однією з найважливіших ключових характеристик ЗВО світового рівня, що відображають його успішність на світовому ринку освітніх послуг, є наявність критичної маси (значної частки) іноземних студентів і аспірантів. Показник частки іноземних студентів як один з індикаторів інтернаціоналізації діяльності ЗВО використовується під час підрахунку відомими світовими рейтингами університетів QS World University Rankings і Times University Ranking. Комплексне вирішення питань інтернаціоналізації освіти і збільшення контингенту іноземних студентів є актуальним завданням на сучасному етапі розвитку вітчизняної системи освіти. Крім економічних переваг, навчання іноземних студентів в Україні має стратегічне значення – через підготовку інтелектуальної еліти і поширення української мови і культури підвищується міжнародний вплив України в світовому співтоваристві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що проблема інтернаціоналізації вищої освіти перебуває на вістрі наукової думки. Адже дослідники вдаються до вивчення інтернаціоналізації як основного напрямку розвитку вищої освіти (Вербицька, 2017) крізь призму вивчення світового досвіду (Дебич, 2017). Досліджують інтернаціоналізацію як фактор конкурентоспроможності сучасного університету (2017) й конкретизують вплив процесу інтернаціоналізації на трансформацію національних систем вищої освіти країн Східної Європи в кінці ХХ – на початку ХХІ століття (Мигович, 2020).

З іншого боку О. Нітенко звертає увагу на той факт, що інтернаціоналізація є фактором розвитку університету (2015). Крім того, в науковій спільноті популяризується думка, що міжнародна діяльність університетів є запорукою інноваційного розвитку вищої школи

(2015). У напрацюваннях Ю. Семенець інтернаціоналізація вищої освіти розглядається в розрізі пошуку перспектив вдосконалення стратегії провідних Українських ЗВО (2017). Цінними є висновки І. Степаненко та М. Дебич (2017), котрі вивчали інтернаціоналізацію як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету. Знаходимо методичні рекомендації науковців стосовно розробки стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства (Зінченко, Горбунова, Курбатов & Мелков, 2020). Проблему інтернаціоналізації вивчають в різних аспектах, так А. Удовенко конкретизувала засади інтернаціоналізації докторської освіти з точки зору підвищення її якості (2022). В напрацюваннях В. Худавердієвої висвітлено міжнародні вектори інтернаціоналізації вищої освіти (2022). Разом з тим, питання інтернаціоналізації вищої освіти України залишається актуальним, що зумовлено поступальним розвитком світової спільноти й тотальною глобалізацією.

Мета дослідження полягає у висвітленні проблем та перспектив інтернаціоналізації вищої освіти України в умовах проектування світового освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ще 30 років тому освітні системи більшості країн світу були закриті для іноземних студентів (за винятком стипендіальних програм). Глобалізація світового ринку праці, зростання міграційних процесів, демографічні зміни, масове поширення електронних комунікацій на планеті призвели до інтернаціоналізації освіти. Іншими словами, глобалізаційні процеси сприяли стрімкому розвитку міжнародної освіти, а університети світу стали головними агентами і основними майданчиками формування мультикультурного освітнього простору.

Так, у закладах вищої освіти України нині навчається понад 70 тисяч іноземних студентів. За таких умов, система мультикультурної освіти передбачає взаємодію між місцевими та іноземними студентами, студентами і професорсько-викладацьким складом, студентами та організаторами освіти (адміністрацією ЗВО), студентами та місцевою громадою. Така система взаємозв'язків формує освітнє середовище. В основі системи мультикультурної освіти лежать визнання, прийняття і повага культурних відмінностей іноземних студентів

та осіб без громадянства. Ці якості є основою організації дієвої суб'єкт-суб'єктної взаємодії студентів-іноземців професорсько-викладацького ЗВО. Культурна сприйнятливість, толерантна свідомість, міжкультурна етика, як переконує М. Дебич (2017) виступають підґрунтям ефективного навчання та соціальної адаптації майбутніх фахівців-іноземців. Виходячи зі сказаного, умовами організації навчального процесу в мультикультурному середовищі ЗВО повинні стати:

- адаптивність освітнього середовища з адаптивною педагогічною системою, здатною реагувати на зміни при взаємодії всіх її елементів і учасників;
- рівність умов і можливостей всіх студентів в освітньому просторі,
- формування мультикультурної студентської спільноти;
- формування професорсько-викладацького корпусу, що володіє комплексом міжкультурних компетенцій (мовних, комунікативних, культурних, концептуальних та ін.);
- визнання цінностей культурного плюралізму (на противагу етноцентризму), побудованого на принципах культурного релятивізму і єдності в різноманітності;
- вибір методик і формату навчання, прийнятих усіма учасниками, актуалізованих спільним навчанням студентів з різних культур, наприклад, проблемного навчання (problem-based learning), методики кейсів та ін.

У ситуаціях зміни освітнього середовища в умовах інтернаціоналізації освітніх програм актуалізується необхідність зміни методичних підходів професорсько-викладацького складу до навчання іноземних студентів та осіб без громадянства. Адже, в умовах сьогодення у ЗВО України зберігаються етноцентристські установки і тенденції інтерпретувати поведінку іноземних студентів через призму своєї національної культури. В результаті іноземні студенти сприймаються місцевими як дивні і чужі. Найчастіше місцеві студенти байдужі до іноземних. Методи і стратегії викладання/навчання, а також програми навчальних дисциплін не модифікуються з урахуванням культурних відмінностей студентів. Це активізує мовні і культурні бар'єри. Як наслідок, іноземні студенти відчувають ізоляцію і неінтегрованість в освітнє середовище ЗВО, що неминуче

призводить до зниження результативності навчання, погіршення іміджу освітньої організації. Дослідники звертають увагу на той факт, що міжнародні студенти відчувають себе ще більш «іншими», стаючи живими об'єктами не розвінчаних стереотипів і дискримінації (Мигонич, 2020, с. 10).

Сьогодні ЗВО України спрямовують свою політику на розширення контингенту іноземних студентів (особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав), водночас двері цих організацій відкриті для осіб без громадянства (особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином). Ведучи мову далі, відзначимо, що в системі підготовки іноземних студентів у вищій школі (студент – викладач – інформаційно-методичне забезпечення – матеріально-технічне забезпечення навчального процесу – освітні технології та контроль якості) центральною ланкою, що впливає на якість освіти, є викладач, його науково-методична кваліфікація і мотивація до передачі студентам знань, умінь і навичок.

Саме професорсько-викладацький склад формує імідж ЗВО, характеризує його унікальність і впізнаваність, самотутність і ексклюзивність. Разом з тим від рівня і якості професорсько-викладацького складу ЗВО багато в чому залежить рівень і якість всієї кадрової політики держави щодо залучення іноземних студентів, подальший розвиток і процвітання України на арені світової освіти. Тому стратегічною метою держави має бути підвищення готовності викладачів до роботи зі студентами-іноземцями, збереження і відтворення у вищій школі якісного складу науково-педагогічних кадрів, подальший розвиток науково-педагогічних шкіл провідних університетів у напрямі інтернаціоналізації освіти, забезпечення академічної мобільності студентів та викладачів.

Безумовно також, що ключовою складовою якістю наданих ЗВО освітніх послуг є праця викладача у напрямі передачі знань, умінь і навичок. Від кваліфікації професорсько-викладацького складу, його людських і моральних якостей, загальної культури та педагогічних компетенцій багато в чому залежить якість навчання студентів, зокрема й іноземців, та імідж даного/конкретного ЗВО в суспільстві і державі. Саме тому ключовою фігурою мульт-

тикультурного науково-освітнього процесу у ЗВО є викладач, а адміністрація й інфраструктура виступають лише в якості оператора, що створює і забезпечує необхідні умови викладачеві і студенту для їх продуктивної взаємодії.

Адже серед чинників, що впливають на підвищення ефективності багаторівневої системи професійної освіти студентів-іноземців і пов'язані з глобалізацією культури, соціальною орієнтованістю ринку праці, конкурентоспроможністю освітніх систем, діалектикою традицій і сучасних тенденцій у розвитку суспільства, поширенням інформаційних технологій та можливостями людини до засвоєння інформації, одним з найважливіших є ґрунтовна підготовка професорсько-викладацького складу до навчання іноземців. Не зважаючи на ріст популярності українських ЗВО серед студентів-іноземців, професорсько-викладацький склад вищої школи не завжди готовий до підвищення кваліфікації та оволодіння міжкультурними та соціокультурними компетенціями як основою готовності до навчання осіб без громадянства. Це продиктовано низкою соціально-економічних факторів, зокрема мова йде про необхідність реформування системи вищої освіти.

Так, для успішного проведення реформи в сфері вищої освіти України повинні відбутися перетворення не тільки в структурі і характері підготовки фахівців, в зміцненні зв'язку викладацької та наукової діяльності, а й у сфері соціальної захищеності професорсько-викладацького складу. Без соціальної реорганізації неможлива ні реформа освіти, ні становлення міжнародного авторитету вітчизняної вищої школи. Справедливо сказано, що «зміна ставлення до професії викладача, стимулювання зростання її значущості в очах українців, громадськості – це відправна точка модернізаційного зсуву в світовідчутті громадян України» (Мигович, 2020, с. 34).

В даний час інтернаціоналізація освіти стає об'єктом і предметом цілеспрямованої політики з боку нашої держави, орієнтованої на рішення національних, політичних, соціальних і економічних проблем. У широкому розумінні категорія інтернаціоналізація в сфері вищої освіти включає два аспекти: внутрішню інтернаціоналізацію і зовнішню інтернаціоналізацію або освіту за кордоном. Інтернаціоналізація освіти передбачає використання певних форм взаєм-

ного співробітництва, до низки яких дослідник відносить: індивідуальну мобільність, мобільність студентів або професорсько-викладацького складу в освітніх цілях; мобільність освітніх програм та інституційну мобільність; забезпечення реалізації міжнародних стандартів освітніх програм; інтеграцію в навчальні програми міжнародного виміру та освітніх стандартів; інституційне партнерство; створення стратегічних освітніх альянсів.

Отже, сьогодні процес інтернаціоналізації вищої освіти крім студентської та викладацької мобільності включає реформування програм і навчальних планів, співпрацю в науково-дослідній сфері через мережі і асоціації, відкрите і дистанційне навчання без кордонів, регіональне та зарубіжне співробітництво інститутів, міжнародний поділ праці і інші види діяльності. Розглядаючи проблему підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу сучасних українських ЗВО О. Нітенко (2015), підкреслює, що до безперечних переваг інтернаціоналізації освіти доцільно віднести:

- збільшення доступності вищої освіти;
- універсалізацію знань, вмінь, навичок;
- виникнення міжнародних стандартів якості і підвищення інноваційності вищої освіти;
- розширення і зміцнення міжнародного співробітництва;
- активізацію академічної та студентської мобільності;
- зміцнення міжнародної конкурентоспроможності держави в галузі вищої освіти і досліджень;
- розширення можливостей українських освітніх установ для виходу на міжнародний освітній ринок;
- позиціонування України країни як лідера на міжнародному ринку освітніх послуг;
- досягнення транскордонності освіти.

Інтернаціоналізація освіти у ЗВО України сприяє досягненню низки й інших цілей, серед яких: диверсифікація і зростання фінансових надходжень через залучення іноземних студентів на платне навчання; розширення навчальних планів і навчання своїх студентів в зарубіжних ЗВО-партнерах; розширення регіональної мережі ЗВО для ефективного використання своїх ресурсів; підвищення якості освіти та досліджень на основі участі студентів і викладачів у міжнародному процесі обміну знаннями тощо.

Створення сприятливих умов для прискорення інтернаціоналізації освіти в Україні і, в першу чергу, для значного збільшення контингенту іноземних учнів у вітчизняних ЗВО і коледжах, видається нам одним з найбільш важливих напрямків міжнародної діяльності вітчизняних університетів в період політичних і економічних перетворень, що відбуваються в країні. Робота в цьому напрямку дозволить значно збільшити позабюджетні джерела фінансування та самофінансування вітчизняних навчальних закладів, зберегти викладацькі кадри, залучити додаткові валютні кошти для розвитку територій. Для досягнення конкурентоспроможного рівня на світовому ринку освітніх послуг професорсько-викладацький склад ЗВО повинен, зокрема, збільшити частку наукових публікацій в загальній кількості публікацій у світових наукових журналах, індексованих в базі даних «Web of Science» і «Scopus» й сприяти нарощуванню експорту якісних освітніх послуг.

Існування єдиного світового освітнього ринку, де ЗВО різних країн пропонують свої навчальні програми, інтелектуальні продукти і послуги на мові споживача всім студентам відразу, не обмежуючи себе національними кордонами, є фактом глобалізації. Роботодавці в багатьох країнах все більше уваги під час прийому на роботу випускників ЗВО звертають увагу на їх освітню траєкторію, життя і роботу за кордоном, оскільки це свідчить про адаптивні можливості кандидата на посаду, широту його кругозору, навички спілкування з представниками різних культур.

До числа основних причин, що гальмують розвиток експорту українських освітніх послуг, фахівці відносять: недружню візову політику, міграційне та трудове законодавство для іноземних громадян; слабку поінформованість про українську систему освіти за кордоном; проблеми з визнанням українських дипломів; слабкі показники українських ЗВО в світових рейтингах.

Для формування позитивного іміджу української вищої освіти у свідомості іноземних студентів важливим фактором є державна міграційна політика. У більшості розвинених країн

іноземні студенти мають право працювати під час навчання, тим самим приймаючи країни стимулюють приплив не «золотої молоді», але високоінтелектуальної молоді, яка орієнтована на часткову зайнятість під час навчання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інтернаціоналізація вищої освіти і зростаючий мультикультуралізм в суспільствах стають істотними драйверами соціальних змін в академічному середовищі. Під дією інтернаціоналізації змінюються культурні моделі національних університетів, це зачіпає організаційні, управлінські та педагогічні аспекти їх інституційної політики. Глобалізація і інтеграція товариств, які стимулюють всевітню міграцію і демографічні зміни, вимагає підвищеної уваги до питання навчання іноземних студентів та їх міжкультурної комунікації в сфері вищої освіти. Заради інноваційного розвитку країни, підвищення національної конкурентоспроможності, тобто стійкості в умовах економічних і соціальних потрясінь, і запоруки успіху в досягненні високого рівня конкурентоспроможності вітчизняну вищу освіту доцільно спрямовувати на зростання експорту освітніх послуг та залучення іноземних студентів в заклади вищої освіти України з метою підвищення статусу нашої держави на міжнародному ринку освітніх послуг.

У сфері вищої освіти експорт освітніх послуг надає великі можливості для розширення освітньої та науково-дослідної діяльності ЗВО, удосконалення професійного рівня їх професорсько-викладацького складу, просування окремих освітніх технологій і програм, підвищення престижу українського диплому про вищу освіту і престижу національної системи освіти в цілому. Основною метою державної політики в цій сфері підготовки повинна стати реалізація геополітичних і соціально-економічних інтересів України, повноправна і повноцінна участь в глобальному процесі розвитку світового освітнього простору, забезпечення високої якості підготовки та конкурентоспроможності випускників українських ЗВО на світовому ринку освіти і праці, підготовка професорсько-викладацького складу до роботи в умовах мультикультурного освітнього середовища.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вербицька А. В. Інтернаціоналізація як основний напрям розвитку вищої освіти. *Young Scientist*. 2017. № 11 (51). С. 160–164.

2. Дебич М. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: світовий досвід: монографія. Суми: Університетська книга, 2017. 291 с.
3. *Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 25–26 травня 2017 р. Маріуполь: МДУ, 2017. 372 с.
4. Мигович І. В. Процес інтернаціоналізації та його вплив на трансформацію національних систем вищої освіти країн Східної Європи кінця ХХ – початку ХХІ століття : монографія. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2020. 628 с.
5. *Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи*: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18 вересня 2015 р. Маріуполь: МДУ, 2015. 385 с.
6. Нітенко О. В. Інтернаціоналізація вищої освіти як фактор розвитку університету. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2 (10). С. 205–216.
7. Семенець Ю. О. Інтернаціоналізація вищої освіти: у пошуку перспектив вдосконалення стратегії провідних Українських ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 14, частина 2. С. 108–113.
8. Степаненко І., Дебич М. Інтернаціоналізація як інструмент розвитку лідерського потенціалу університету: навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети». 2017. 189 с.
9. Стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства: методичні рекомендації / В. Зінченко, Л. Горбунова, С. Курбатов, Ю. Мелков ; за ред. В. Зінченка. Київ: Прінтеко, 2020. 107 с.
10. Удовенко А. Ю. Інтернаціоналізація докторської освіти як фактор підвищення її якості. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 1 (65). С. 136–148.
11. Худавердієва В. А. Інтернаціоналізація вищої освіти: міжнародні вектори стратегії розвитку університету. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2022. № 7. С. 130-146.

REFERENCES:

1. Verbytska, A. V. (2017). Internatsionalizatsiia yak osnovnyi napriam rozvytku vyshchoi osvity [Internationalization as the main direction of higher education development]. *Young Scientist – Young Scientist*, 11 (51), 160-164 [In Ukrainian].
2. Debych, M. A. (2017). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: svitovy dosvid: monohrafiia [Internationalization of higher education: world experience: monograph]. Sumy: Universytetska knyha [In Ukrainian].
3. Internatsionalizatsiia yak faktor konkurentospromozhnosti suchasnoho universytetu (2017) [Internationalization as a factor in the competitiveness of a modern university]: zb. mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Mariupol, 25–26 travnia 2017 r. Mariupol: MDU [In Ukrainian].
4. Myhovysh, I. V. (2020). Protsemy internatsionalizatsii ta yoho vplyv na transformatsiiu natsionalnykh system vyshchoi osvity krain Skhidnoi Yevropy kintsia XX – pochatku XXI stolittia : monohrafiia [The process of internationalization and its influence on the transformation of national systems of higher education in Eastern European countries at the end of the 20th – beginning of the 21st century: a monograph]. Lysychansk : TOV «FOKSPRYNT» [In Ukrainian].
5. Mizhnarodna diialnist universytetiv yak faktor innovatsiinoho rozvytku vyshchoi shkoly (2015) [International activity of universities as a factor of innovative development of higher education]: zb. mater. mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Mariupol, 18 veresnia 2015 r. Mariupol: MDU [In Ukrainian].
6. Nitenko, O. V. (2015). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity yak faktor rozvytku universytetu [Internationalization of higher education as a factor in university development]. *Osvitohichnyi dyskurs – Educational discourse*, 2 (10), 205–216 [In Ukrainian].
7. Semenets, Yu. O. (2017). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: u poshuku perspektyv vdoskonalennia stratehii providnykh Ukrainykykh VNZ [Internationalization of higher education: in search of prospects for improving the strategy of leading Ukrainian universities]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 14, 2, 108–113 [In Ukrainian].
8. Stepanenko, I., Debych, M. (2017). Internatsionalizatsiia yak instrument rozvytku liderskoho potentsialu universytetu: navchalnyi posibnyk [Internationalization as a tool for the development of leadership potential of the university: study guide]. Kyiv : DP «NVTs «Priorytety» [In Ukrainian].
9. Stratehii vyshchoi osvity v umovakh internatsionalizatsii dlia stiikoho rozvytku suspilstva: metodychni rekomendatsii [Strategies of higher education in conditions of internationalization for sustainable development of society: methodological recommendations] (2020) / V. Zinchenko, L. Horbunova, S. Kurbatov, Yu. Mielkov ; za red. V. Zinchenka. Kyiv: Printeko [In Ukrainian].
10. Udoenko, A. Yu. (2022). Internatsionalizatsiia doktorskoj osvity yak faktor pidvyshchennia yii yakosti [Internationalization of doctoral education as a factor in improving its quality]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK» – Scientific notes of the "KROK" University*, 1 (65), 136–148 [In Ukrainian].
11. Khudaverdiieva, V. A. (2022). Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: mizhnarodni vektory stratehii rozvytku universytetu [Internationalization of higher education: international vectors of university development strategy]. *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii – Scientific journal of the Khortytsk National Academy*, 7, 130–146 [In Ukrainian].